

д-р Даниела Коцева

СОЦИОЛОГИЈА

Даниела Коцева

СОЦИОЛОГИЈА

Штип, 2024

Даниела Коцева

д-р Даниела Коцева, вонреден професор

СОЦИОЛОГИЈА

Рецензенти:

д-р Марија Ташева, редовен професор
д-р Страшко Стојановски, редовен професор

Лектор:

м-р Марија Иванова

Техничко уредување:

Ана Рунчева

Издавач:

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

За издавачот

уредник на издавачка продукција на УГД

д-р Лилјана Гудева, редовен професор

Објавено во е-библиотека

<https://e-lib.ugd.edu.mk>

DOI <https://www.doi.org/10.46763/9786082770611>

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски" Скопје

316(075.8)

КОЦЕВА, Даниела

Социологија [Електронски извор] / Даниела Коцева. - Штип :
Универзитет "Гоце Делчев" Факултет за образовни науки, 2024

Начин на пристапување (URL): <http://e-lib.ugd.edu.mk/1199>. - Текст во
PDF формат, содржи XII, 272, [9] стр., илустр. - Наслов преземен од
екранот. - Опис на изворот на ден 01.07.2024. - Биографски податоци:
стр. [281]. - Библиографија: стр. [273-280]

ISBN 978-608-277-061-1

а) Социологија -- Високошколски учебници

COBISS.MK-ID 63997957

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП

ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

д-р Даниела Коцева, вонреден професор

СОЦИОЛОГИЈА

Штип, 2024

V

ПРЕДГОВОР

Учебникот Социологија е наменет за оние студенти што се на почетокот на студиите, но и за сите заинтересирани за елементарно познавање на социјалните феномени. Тој е резултат на желбата да се обезбеди јасно и систематско разбирање на основните принципи и концепции на социологијата.

Социологијата е наука која го проучува општеството, неговите системи, потсистеми, институции, процеси и промени. Таа е од суштинско значење за разбирање на современиот свет и за анализа на социјалните појави околу нас. Единствено социологијата може да понуди комплексно објаснување и разбирање на поимите и феномените.

Социологијата е најопшта наука за општеството и човековата заедница, која ќе ви помогне да го разберете светот и сопствената средина. Социологијата се занимава со систематско проучување на општественото однесување. Социологијата е наука за социјалниот живот на човекот – поединец, групата и општеството. Нејзиното подрачје е многу широко и навлегува во сите делови од животот на една заедница.

Секогаш човечкото општество е интригантно, посебно неговиот развој, услови и промени. Од интересот за тоа што се случува со општеството, се појавила и самата социологија која и ден денес настојува да даде одговори под силното влијание на развојот на технологијата, техниката, интернетот, брзиот транспорт и глобализацијата. Учебникот е изготвен согласно програмата за социологија и претставува учебно помагало на студенти на кои социологијата не им е основна дисциплина.

Во овој учебник се обидов да ги претставам основните теории, методи и теми кои се суштински за разбирањето на социологијата како наука. Секоја глава е структурирана на начин кој ќе го олесни учењето и разбирањето на материјалот, сè со цел да се дојде до некои темелни социолошки сознанија за нашата заедница, општеството и за светот во целина.

Се надевам дека учебникот ќе биде корисен инструмент за вашето образование и ќе ве инспирира да истражувате уште повеќе прашања поврзани со општеството и неговото функционирање. Затоа што колку повеќе ги познавате состојбите, условите, движењата, толку полесно го организирате вашиот живот и егзистенција.

Од авторот,

СОДРЖИНА

ПРВА ГЛАВА	1
1. Социологија – поим и настанок на социологијата	1
1.1. Засновање на социологијата како наука	1
1.2. Мислата за општеството пред појавата на социологијата	1
1.2.1. Античка мисла за општеството	1
1.2.2. Средновековна мисла за општеството	2
1.2.3. Ренесансна мисла за општеството	3
1.3. Појавата на социологијата како самостојна научна дисциплина	3
1.3.1. Огист Конт	4
1.3.2. Еволуционизмот на Херберт Спенсер	5
1.3.3. Психолошки теории	6
1.3.4. Емил Диркем	7
1.3.5. Карл Маркс	9
1.3.6. Макс Вебер	11
1.3.7. Фердинанд Тенис	14
1.3.8. Георг Зимел	15
1.3.9. Леополд фон Визе	16
1.4. Современата социологија и теоретските дилеми	17
1.5. Постмодернизам	19
1.6. Мишел Фуко	19
1.7. Хаберманс – интересите имаат идеолошка функција	20
1.8. Улрих Бек	21
1.9. Теорија на мрежа/ Микро-Макро пристап/ Постмодернистичка парадигма	22
1.10. Теоријата на актер-мрежа (ANT)	23
1.11. Ентони Гиденс: микро – макро пристап	23
1.12. Рицер: интегрирана социолошка парадигма	25
1.13. Микро-макро континуум и објективно-субјективен пристап	25
1.14. Ориентации во социологијата	26
1.14.1. Функционалистичка теорија	26
1.14.2. Теорија на конфликтот	26
1.14.3. Симболички интеракционизам	27
1.14.4. Структурализам	28
1.15. Односот на социологијата со другите науки	28
ВТОРА ГЛАВА	31
2. Научни методи во социологијата	31
2.1. Методи во социологијата	31
2.2. Видови методи во социологијата	33
2.2.1. Метод на набљудување	33
2.2.1.1. Структурно набљудување	35
2.2.2. Метод на експеримент	36
2.2.2.1. Лабораториски експеримент	37
2.2.2.2. Експеримент во природни услови	37
2.2.2.3. Природните експерименти	38
2.2.2.4. (Ex post facto) Експост факто експерименти	38
2.3. Анкета, интервју и прашалник	39
2.4. Монографски метод	41
2.5. Статистички метод	42
2.6. Компаративен метод	42
2.7. Социометрија	43
2.8. Мултиваријантна анализа	44
2.9. Студија на случај	44
2.10. Акциско истражување	44
ТРЕТА ГЛАВА	47
3. Поим за општество	47

3.1. Различни определби на поимот општество.....	47
3.2. Значење на општеството	49
ЧЕТВРТА ГЛАВА.....	51
4. Култура – определба на културата.....	51
4.1. Материјална култура.....	55
4.2. Нематеријална (духовна) култура.....	55
4.3. Елементи на културата.....	56
4.4. Идентитет.....	57
4.5. Анализа на културата.....	59
4.5.1. Културни универзалии и културни разлики.....	59
4.5.2. Етноцентризам и културен релативизам.....	59
4.6. Културен шок и акултурација.....	60
4.7. Нови концепти на разбирање на културата.....	61
4.7.1. Детериторијализација.....	61
4.7.2. Транскултурација.....	61
4.7.3. Креолизација.....	62
4.7.4. Синкретизам.....	62
4.7.5. Културна хибридизација.....	62
4.8. Супкултура и контракултура.....	63
4.9. Масовна култура	63
4.10. Потрошувачка култура.....	65
ПЕТТА ГЛАВА.....	67
5. Култура, комуникација, медиуми.....	67
5.1. Јавност, јавно мнение – јавен простор.....	67
5.2. Медиумите во масовното општество.....	68
5.3. Влијанието на медиумите врз општеството.....	70
5.4. Медиумска разноликост.....	71
5.5. Насилство и дискриминација во медиумите.....	73
5.6. Улогата на медиумите во надминување на културните разлики, етнички предрасуди и стереотипи и градење на мир и толерантност.....	75
ШЕСТА ГЛАВА.....	81
6. Социјализација.....	81
6.1. Етапи или фази на социјализацијата.....	82
6.2. Чинители на социјализацијата.....	83
6.2.1. Социјализаторската функција на семејството.....	84
6.2.1.1. Што се случува денес со семејството и неговата примарна функција?.....	88
6.2.1.2. Семејството денес.....	88
6.2.2. Училиштето.....	89
6.2.3. Разните општествени групи.....	90
6.2.4. Средствата за масовна комуникација.....	91
6.3. Социјализација и индивидуална слобода.....	92
6.4. Социо – педагошка адаптација.....	94
СЕДМА ГЛАВА.....	95
7. Општествена девијација.....	95
7.1. Причини за општествени девијации.....	96
7.2. Општествена контрола.....	98
7.2.1. Формална контрола.....	100
7.3. Видови на девијантно однесување.....	101
7.4. Стигма.....	102
7.5. Криминал.....	103
7.5.1. Криминал во современото општество.....	104
7.6. Облици на социопатолошки болести.....	105
7.6.1. Самоубиството.....	106
7.6.2. Наркоманија.....	106

7.6.3. Дрога.....	107
7.6.4. Алкоголизам.....	107
7.6.5. Проституција.....	107
7.6.6. Агресии и насилства.....	108
7.6.7. Насилство во семејството.....	109
ОСМА ГЛАВА.....	111
8. Општествена интеракција.....	111
8.1. Размена.....	112
8.2. Кооперација – соработка.....	112
8.3. Конфликт.....	113
8.4. Натпревар.....	114
8.5. Принуда.....	114
ДЕВЕТТА ГЛАВА.....	115
9. Статус и улога.....	115
9.1. Постигнати и пропишани статуси.....	115
9.2. Улогите и општеството.....	116
9.3. Улоги врз основа на полот.....	116
9.3.1. Социјализација на половите улоги.....	118
9.4. Препишување на улогите согласно возраста.....	118
ДЕСЕТТА ГЛАВА.....	121
10. Општествена стратификација.....	121
10.1. Богатство.....	122
10.2. Моќ.....	122
10.3. Престиж.....	122
10.4. Типови и облици на општествени слоеви.....	123
10.4.1. Касти.....	123
10.4.2. Сталежи.....	123
10.4.3. Слоеви.....	123
10.4.4. Класи.....	124
10.5. Теории за стратификацијата.....	124
10.5.1. Стратификациски модел на структура на општествата.....	125
10.5.2. Класно-конфликтен модел на општествената структура.....	126
10.5.3. Елитистички модел на општествена структура.....	127
10.6. Општествена мобилност.....	127
10.6.1. Општествената мобилност во модерните општества.....	129
ЕДИНАЕСЕТТА ГЛАВА.....	131
11. Општествени институции.....	131
11.1. Семејство.....	132
11.1.1. Функционалистичко гледиште.....	135
11.1.2. Марксистичко гледиште.....	135
11.1.3. Феминистички теории.....	136
11.1.4. Семејството во современото општество.....	136
11.1.5. Функции на семејството:.....	136
11.1.6. Семејство и брак.....	137
11.2. Религија.....	138
11.2.1. Општи определби на религијата.....	138
11.2.1.1. Разбирање на религијата.....	138
11.2.2. Определби на религијата.....	140
11.2.3. Потеклото на религијата и фази во развојот на религијата - Обид да се објасни необјаснивото.....	141
11.2.4. Развојот на религијата.....	145
11.2.5. Компоненти на религијата.....	146
11.2.6. Основни димензии на религијата.....	146
11.2.6.1. Свето.....	146

11.2.6.2. Верување.....	146
11.2.6.3. Ритуал.....	147
11.2.6.4. Обред.....	147
11.2.7. Функции на религијата.....	147
11.2.8. Религиски вредности.....	148
11.2.9. Терминолошко определување на секуларизацијата.....	149
11.2.10. Почетоци на процесот на секуларизација.....	150
11.2.11. Секуларизација и сакрализација.....	150
11.2.12. Секуларна држава и секуларно општество.....	153
11.2.13. Современа религиозност.....	154
11.2.13.1. Видови на религиозни организации.....	154
11.2.13.1.1. Црква.....	155
11.2.13.1.2. Религиозни движења и деноминации.....	155
11.2.13.1.3. Секти и култови.....	156
11.2.13.1.4. Верски движења - фундаментализам и њу ејџ-движење.....	156
11.2.13.1.5. Верски фундаментализам.....	157
11.2.13.1.6. Христијански фундаментализам.....	157
11.2.13.1.7. Исламски фундаментализам.....	158
11.2.14. Религиски тероризам.....	159
11.2.15. New age – Њу ејџ – движења.....	159
11.3 Политички институции.....	161
11.3.1. Политика.....	161
11.3.2. Моќ.....	162
11.3.3. Власт и типови на власт.....	163
11.3.4. Политички институции.....	164
11.3.5. Држава и право.....	164
11.3.5.1. Поим и функции на државата.....	164
11.3.5.2. Функции на државата.....	165
11.3.5.3. Теории за настанокот на државата.....	166
11.3.5.4. Правна држава.....	167
11.3.7. Обележја на демократската држава.....	171
11.3.8. Политички партии и парламентарни институции.....	171
11.3.9. Парламент и парламентаризам.....	175
11.3.9.1. Парламентаризам во поширока смисла.....	175
11.3.9.2. Парламентаризам во потесна смисла.....	175
11.3.10. Видови на парламентаризам.....	176
11.4. Економски институции.....	177
11.4.1. Научно – технолошка револуција и развој на современото општество.....	178
11.4.2. Сопственоста и претпријатието како економски институции.....	179
11.4.3. Видови претпријатија.....	181
11.5 Образовни институции.....	182
11.5.1. Образование видови, цел и функции на образованието.....	182
11.5.2. Развој на писменоста и образованието.....	184
11.5.3. Теории за образованието.....	184
11.5.3.1. Берстајн: посебни јазични кодови.....	184
11.5.3.2. Боулс и Гинтис: училишта и индустриски капитализам.....	185
11.5.3.3. Иван Илич: скриен курикулум.....	186
11.5.3.4. Мајкл Јанг: знаење, моќ и образование.....	187
11.5.3.5. Денис Лавтон: културално-заеднички програми.....	187
Џејн Тори: културално-диференцирани програми.....	187
11.5.3.6. Пјер Бурдије: образование и културна репродукција.....	188
11.5.3.7. Вилис: анализа на културната репродукција.....	189
11.5.4. Функционалистичка теорија за образование.....	190
11.5.5. Конфликтни теории за образованието.....	191

11.5.6. Интеракционистичко гледиште.....	192
11.5.7. Религиското образование во Република Македонија.....	192
11.5.8. Односот на општеството и образованието.....	206
11.5.8.1. Важноста на образованието за општеството.....	209
11.5.9. Вредност – поим и карактеристики.....	210
11.5.9.1. Општествени вредности.....	211
11.5.9.2. Образовни вредности.....	212
11.5.9.3. Вредноста на образованието врз општеството.....	213
11.5.10. Образованието е составен дел на современото општество.....	215
11.5.11. Образованието и социјалните нееднаквости.....	216
11.5.12 Насилство.....	217
11.5.12.1. Што е насилство?.....	217
11.5.12.2. Типови на насилство.....	218
11.5.12.3. Главни фактори за насилство.....	220
11.5.12.4. Насилството во училиштата.....	221
11.5.12.4.1. Карактеристики на современите училишта.....	222
11.5.13. Видови на насилство.....	224
11.5.13.1. Физичко насилство.....	225
11.5.13.2. Психичко или емоционално насилство.....	225
11.5.13.3. Сексуално насилство.....	226
11.5.13.4. Социјално насилство.....	226
11.5.13.5. Насилство преку интернет.....	226
11.5.13.6. Детско занемарување.....	227
11.5.14. Причини за насилство.....	227
11.5.15. Улогата на училиштето во спречување на насилство.....	229
11.5.16. Улогата на наставникот како носител на промените.....	230
11.5.17. Превенција на насилство.....	232
11.5.18. Зошто ненасилно да дејствуваме?.....	234
ДВАНАЕСЕТТА ГЛАВА.....	237
12. Етнички групи.....	237
12.1. Етничката група како малцинска.....	239
12.2. Скала на процесите на приближување до културниот модел на општеството.....	240
12.3. Миграциите и формирањето на етничките групи.....	241
12.4. Миграциите во стариот и новиот свет.....	243
12.5. Миграциите во Европа.....	246
12.6. Миграциите во Новиот свет.....	249
12.7. Етнички идентитет.....	253
12.8. Што е дискриминација?.....	254
12.8.1. Односот на предрасудите и дискриминацијата.....	254
12.8.2. Најчести облици на дискриминација денес во современото општество се:.....	257
12.9. Сегрегација.....	258
12.10. Мултикултурализам и интеркултурализам.....	259
ТРИНАЕСЕТТА ГЛАВА.....	261
13. Род и пол.....	261
13.1. Функционалистичка теорија.....	263
13.2. Теорија на конфликт.....	263
13.3. Феминистички теории.....	264
13.4. Радикален феминизам.....	265
13.5. Марксистичка теорија за родовата нееднаквост.....	265
13.6. Силвија Вабли: структура на патријархатот.....	268
13.7. Сексуален идентитет: влијание на културата врз половото однесување.....	269
13.8. Хомосексуалноста и лезбејството.....	269